

Múlt, jelen, jövő az Eötvös József Főiskolán

KANIZSAI MÁRIA – FÁTRAI KLÁRA

Baja, a dél-magyarországi Bács-Kiskun megye többnemzetiségű, közel 40 000 fős lélekszámú városa a térség gazdasági, kulturális és oktatási központja. Az Eötvös József Főiskola a város egyik legrégebbi, egyben legpatinásabb intézménye, amely közel 150 éve látja el tanítókkal nemcsak a szűkebb, de a tágabb térség általános iskoláit is. Működése, jelenléte fontos elem Baja város és a régió pedagógiai, oktatási köztudatában, szakmai, tudományos értékei hozzájárulnak a magyar felsőoktatás egészéhez. A tanulmányban áttekintjük – a teljesség igénye nélkül – az Eötvös József Főiskola történetét, eredményeit és céljait.

A kezdeti időszak – 1870

Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1868. december 5-én elfogadott 38. törvényben az ország különböző vidékein 20 tanítóképző felállítását rendelte el. A törvény szerint a tanítóképző három éves, és gyakorlóiskolával kell összekötve lennie, két holdnyi kertet kell hozzá csatolni, hogy a diákok a gyakorlati ismereteket is elsajátíthassák. Ettől kezdve tanítónak csak olyan személyeket alkalmazhattak, akik valamely képzőben képesítő oklevelet szereztek.

De milyen volt Baja abban az időben? A korabeli képeslapok szerint fejlődő határterületi város volt jelentős mezőgazdasággal, kereskedelemmel, iskolákkal, pénzintézeti háttérrel, valamint dunai kikötővel és átkelőhellyel is rendelkezett. (A vasúti összekötő híd csak később, 1908-ban épült meg.) Baja a törvényi feltételeknek mindenben megfelelt, és a városban mozgalom indult a tanítóképző alapításáért. Mivel a rendelet szerint 1870-ben meg kellett kezdeni a tanítást, átmeneti helyet a volt csendőrlaktanya épületében biztosítottak, így 1870. július 23-án kelt leiratában Eötvös József elrendelte a bajai állami „tanítóképezde” felállítását, szeptember 17-én pedig 48 rendes és 5 magántanuló fiúnövendékkal megkezdődött az oktatás az első évfolyamon. A Szegedi úti épület első részét 1873. június 14-én átadták, így szeptemberben már az új épületben kongatták meg a tanévkezdést jelző kisharangot. Azóta is ez az épület ad otthont Baján a pedagógusképzésnek.

A Hon c. újság 1873. december 5-én megjelent számában így ír: „*A bajai állami tanítóképezdére vonatkozólag kellemes tudósításokat veszünk. Ezen tanítóképezde egyike azon új épületeknek, melyeket az állam a lefolyt tanévben építtetett. Az épület csinos, a törvényes kívánalmak megfelelőleg elégséges tantermekkel s tanzerekkel bír.*”

1892-ben felépült az önálló tornaterem, majd a második épületszárny, amelyben 1902-től 120 fős internátus létesült, és ekkor csatolták az iskolához a 2 holdas ker-

tet is. Így a 20. század első évtizedére kialakult az intézmény területe és épületálmánya.

Az első években a tanítójelöltek „rendes 3 éves tanfolyamon” készültek fel a pályájukra, majd tíz év múlva a képzési idő négy évre emelkedett. A Baján kiadott tanítói oklevél egészen 1948-ig német és délszláv iskolákban való oktatásra is képesített. Az 1900-as évek kezdetén, az intézet első fénykorában, már erős, jól felszerelt iskola volt tudós vezetők, kiváló tanárok működésével. A fiatal intézmény a tanítóképzés megerősödésével a megszerzett tapasztalatból kiindulva, a működő tanítók továbbképzését is felvállalta.

Középfokú tanítóképzés - 1959-ig

A tanítók képzése Magyarországon 1867-ig nem volt egységes, néhol egy, a legtöbb helyen két éves tanfolyamokon folyt a felkészítés. A törvény általánossá tette a középfokú képzést, amely közel 90 évig volt érvényben, bár annak formái időszakonként többször átalakultak. Intézményünkben is többször változott a képzés ideje és intézményi formája: 5 éves képzés, pedagógiai főiskolai próbálkozások, pedagógiai gimnázium, líceum és tanítóképző, sőt később ún. „párhuzamos 4. osztály” is indult.

A két világháborút az intézmény nehéz körülmények között vészelte át: 1918-ban a szerb megszállás évei, épületrészek lefoglalása óvóhely, hadikórház céljaira, bevonulások, légitámadás, betegségek, élelmiszer- és tüzelőhiány akadályozták a tanítást. Ennek ellenére a képzés folyamatos volt, tanítóképzőnk minden évben adott ki tanítói okleveleket. Obádovics J. Gyula, a későbbi matematikus professzor, a tanítóképző intézet akkori hallgatója, életrajzi könyvében osztja meg személyes élményeit 1945-ből: az oktatást a diákok és tanárok közösen szervezték meg egy üres szomszédos házban. A képző épületében hadikórház működött, az ablakok egy légitámadás során betörték, s télen a diákok az erdőbe jártak fát gyűjteni, hogy be tudjanak fűteni. (Obádovics, 2017)

1945 után a körülmények lassan rendeződtek, a tanulók létszáma újra nőtt. 1947-től néhány évig az intézményben a Bajai Dolgozók Tanítóképzője is működött. 1951-ben két éven át nyáron bentlakásos óvónői tanfolyamot hirdettek az óvónői gyakorlati képzés megoldására. Az 1950-ben érvénybe lépett tanterv alapján egészen a felsőfokúvá válásig a tanítók felkészítése 4 éves képzési formában történt.

1959-től - Bajai Felsőfokú Tanítóképző Intézet

Az általános műveltség és a szakmai felkészültség emelése érdekében 1958-ban országos rendelet megszüntette a középfokú tanító- és óvóképzőket, illetve azokat szervezetileg és tartalmilag is felsőfokra emelte. Magyarország akkor az európai országok közül az elsők közé tartozott, amely megvalósította a középiskolai vég-

zetségre épülő tanítóképzést. Baján 1959-ben megalakult a Bajai Felsőfokú Tanítóképző Intézet 16 oktatóval, 15 gyakorlóiskolai nevelővel és 60 felvett első éves hallgatóval. Közülük sokan már felnőttként, pályamódosítással kezdték meg a tanulmányaikat. A tanterv érettségire épült, a rendelet hat félévben állapította meg a tanulmányi időt, ebből egy félévet területi szakmai gyakorlaton, külső iskolában kellett eltölteni. Intézményünkben tovább folytatódott a német és a délszláv nyelvi képzés. Nappali és levelező tagozat egyaránt működött. Az oktatók szakcsoportba szerveződtek, de tulajdonképpen tanszéki feladatokat ellátó keretben dolgoztak, a tudományos tevékenység végzése természetessé vált. A szakcsoportok folyamatosan kezdeményező és alkotó közösséggé alakultak.

A főiskolává válás évei - 1976-tól

A felsőfokú képzés előző 16 évében a főiskolává szerveződés feltételei a bajai képzőben is kialakultak. Így intézményünk 1976. szeptember 1-jétől főiskolává vált, amely főiskolai rang kifejezésre juttatta a tanítói hivatás társadalmi megbecsülését is. Az oktatói kar 35 fős, a gyakorlóiskolai nevelők száma 24, az 1. évfolyamon pedig 120 hallgató kezdte meg a tanulmányait. A szakcsoportok tanszékekké erősödtek, az oktatók főiskolai besorolást kaptak, új egységként Közművelődési tanszék kezdte el a működését a népművelés és könyvtár szakkollégium bevezetésével. A főiskolai lét tartalommal telítődött. Szakkollégiumi rendszer alakult ki. Jelentős esemény a főiskola életében, hogy 1984-ben fölvette az alapító Eötvös József nevét. A főiskola képzési tevékenysége egyre bővült, folyamatosan gazdagodott a kínálat. Az 1990-es évektől a szabad nyelv választás kapcsán hatféle nyelvből választhattak a hallgatók: angol, német, francia, horvát, olasz, orosz, később lovári is.

Megváltozott az intézmény addigi alapvetően pedagógusképző profilja, különféle tanfolyami és OKJ-s képzések indultak (gyermekfelügyelő, óvodai dajka, oktatás-technikus, pedagógiai asszisztens, környezetvédelmi asszisztens, felsőfokú titkár), melyek nagy népszerűsége tettek szert. 1994-ben kormányrendelettel négy évre emelkedett a tanító szak képzési ideje, ami lehetővé tette a műveltségterületi képzést, valamint ennek alapján indította el a főiskola a négy évvessé vált nemzetiségi tanító szakot is. 1989-től elindult el az óvodapedagógus képzés.

A főiskola nemzetközi kapcsolatai folyamatosan bővültek, az 1990-es évek második felére 18 külföldi felsőfokú intézményben kaptak lehetőséget a hallgatók és az oktatók tanulásra, továbbképzésre. Az oktatók tudományos és publikációs tevékenysége is jelentős mértékben erősödött.

A megváltozott finanszírozási rendszerben nagy szerepet kaptak a pályázatok. Ezek segítségével tudtuk kialakítani ebben az időszakban a főiskola történeti múzeumát (1988-ban), a tanyasi kisiskolai múzeumi tantermet (1994-ben), a nemzetiségi könyv- és médiatárat, valamint jelentős eszköz- és felszerelés-beszerzés is történt. A pályázatok megjelenése óta a főiskolán igen élénk pályázati tevékenység

folyik, ennek köszönhetően kerül sor számos eszköz beszerzésére, infrastrukturális fejlesztésre, tananyagfejlesztésre és programok megvalósítására.

Integráció után 1996-tól – útban a modern főiskola felé

A magyar felsőoktatás modernizálására vonatkozó elgondolások ismeretében 1996. szeptember 1-én került sor a bajai Eötvös József Főiskola és a Pollack Mihály Műszaki Főiskola Vízgazdálkodási Tagozatának integrációjára, az érdekek és a szándékok kölcsönös és kétoldalú egyeztetése után közös szervezeti egységben való működésére. Új szervezeti keretek közt két képzési helyszínen, kezdetben fakultási rendszerben, majd a személyi, tudományos és infrastrukturális feltételek fejlődésével két karrá szerveződve folytatódott a képzés. A pedagógusképzés a Szegedi úti épületben a Neveléstudományi Karon történt. A főiskola képzési kínálata a pedagógus és vízügyi, környezetmérnöki képzések mellett 2002-től a gazdaságtudományi képzési területtel egészült ki, gazdálkodás-menedzsment szakkal, és új tanszékkel bővült.

Mindkét képzési területen új szakok, szakirányú továbbképzések és felsőfokú szakképzések indultak: nemzetközi tanulmányok alapszak, társadalomtudományi területen könyvtár-informatikus szak, művelődésszervező, andragógia szak. A népszerű négy féléves csecsemő- és kisgyermeknevelő felsőoktatási szakképzés mellett 2015-től indult a csecsemő- és kisgyermeknevelő alapszak is. 2005-2006-ban sikeresen megtörtént a képzési programok bolognai rendszerű kidolgozása és képzések indítása. A főiskolán lezajlott szakmai, tudományos, tanterv- és tananyagfejlesztés, a folyamatos minőségbiztosítási tevékenység, infrastrukturális fejlesztés eredményeként az akkreditációs eljárásokon sikeresen szerepelt, mondhatjuk modern főiskolává vált.

A főiskola 1999-től folyamatosan kapta meg a nyelvvizsgáztatás jogát (Pitman, ITK Origó, TELC, Zöld út). Az EKF Akkreditált Nyelvvizsgaközpontként angol, orosz, német, francia, olasz, horvát, lovári nyelvekből vizsgáztathattatott.

Az egységes intézményben újjászerveződött a tanszéki rendszer, új szervezeti egységek, új bizottságok alakultak ki: Informatikai Osztály, Pályázati Iroda, Hallgatói Szolgáltató Iroda, Karrier Központ, Felnőttképzési Központ, Központi Iktató kezdték meg működést. Megalapították az Eötvös József Főiskolai Kiadót, amely biztosítja az oktatók tudományos munkái, konferenciakötetei megjelentetését.

Számos országos rendezvény vitte az intézmény jó hírét (pl. a Magyar Nyelv Hete, Országos Ciganológiai Konferencia, ötévente tantárgy-pedagógia konferenciák, a Víz Világnapja, műszaki szakmai napok stb.).

Ebben az időszakban került sor az országosan egyedülálló nyelvpedagógiai Német Nemzetiségi Módszertani Műhely (Lernwerkstatt) átadására, majd horvát módszertani kabinet is létesült.

2008-ban befejeződött a PPP konstrukcióban épülő nagyberuházás, ez a Baj-

csy-Zsilinszky utcai Campusz területén új központi könyvtár és nagyelődő megépítését, valamint kollégiumi rekonstrukciót jelentett.

Jelen és jövő

2017 februárjától a vízügyi műszaki intézetek a főiskolából kiválva a Nemzeti Közszolgálati Egyetemhez csatlakoztak, annak Víz tudományi Karaként működnek tovább. Az Eötvös József Főiskola önállóságát megtartva, három intézettel, négy alapszakon képezi hallgatóit: tanító, óvodapedagógus, csecsemő- és kisgyermeknevelő, valamint gazdálkodási és menedzsment szakon.

A főiskola célja továbbra is a térség meghatározó felsőoktatási intézményeként a társadalmi, köznevelési és közoktatási igényeknek megfelelő képzési szerkezettel és tartalommal pedagógusok képzését és továbbképzését végezni. Folyamatosan törekszünk a képzések tartalmi megújítására. A pályázati források lehetőségeivel élve további kutatásokat és fejlesztéseket végzünk annak érdekében, hogy gyakorlatorientált, jól használható tudást adjunk, és a kihívások sikeres kezelésére felkészítő szakmai kompetenciákat alakítsunk ki a hallgatóinkban. Kutatásaink a társadalmi igényekre reflektáló képzési programok és az olvasáskultúra, a reciprok olvasástani módszer területére vonatkoznak. Az alapszakoknál célunk a szakok közötti átjárhatóság, a tantárgyaknál az integrált tartalom, a kreativitásra ösztönző módszerek alkalmazása.

A térség gyakorló pedagógusaink változatos szakirányú továbbképzéseket biztosítunk, az utóbbi években a pedagógus-minősítési rendszer bevezetésével összefüggésben a szakvizsgára felkészítő továbbképzésekre mutatkozott nagyobb igény, a mentorpedagógus, a fejlesztő-differenciáló területen, újabban a gyermekkori mozgásfejlesztés és prevenció területen. A nemzetiségi intézményekben dolgozó pedagógusoknak külön nemzetiségi szakvizsgára felkészítő képzést dolgoztunk ki, a német, horvát és cigány nemzetiségi mentorpedagógus szakirányú továbbképzésekre várjuk a tanítókat, óvodapedagógusokat.

A bajai tanítóképző soknemzetiségű régióban helyezkedik el, s mindig is feladatának tekintette a nemzetiségi pedagógusok képzését. S ez ma sincs másképp. Sőt, mondhatjuk, ma különös felelősséget érzünk a nemzetiségi pedagógusképzés támogatásának területén, hiszen sok tanítói, óvodapedagógusi állás vár betöltésre. A pedagógushiány a nemzetiségi területen is megjelent. A főiskola nemcsak regionális, de országos társadalmi igényt elégít ki a német, horvát és cigány szakirányú tanító és óvodapedagógus szakok és továbbképzések működtetésével. Pályázati forrásaink segítségével célunk a nemzetiségi képzési és kutató műhely létesítése és működtetése. A tudományos kutatóműhely a korai és a kisgyermekkori kétnyelvű nyelvelsajátítás, az általános iskolai horvát/német anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi oktatáshoz, valamint az idegennyelv-elsajátítás körében végez felméréseket és tesz

javaslatokat a képzési programok kidolgozásához kapcsolódva a 0,5-14 éves korcsoportot átfogó bölcsődei és óvodai neveléshez és az általános iskolai oktatáshoz.

Szaknyelvi továbbképzéseket szervezünk, amelyek célja a nemzetiségi képzések tartalmi gazdagítása, a hallgatók felkészítése a különféle tantárgyak kétnyelvű, nemzetiségi iskolai oktatására, óvodai nyelvközvetítésre, nemzetiségi anyanyelvi és kulturális nevelésre. Ehhez bevonjuk a német (Ludwigsburg, Baden) és horvát (Osijek, J. Juraj Strossmayer Egyetem) felsőoktatási partnerintézmények oktatóit is. A badeni Pedagógiai Főiskola (PH NÖ) anyanyelvi oktatóinak az együttműködésével több 25 órás német szakmódszertani és szaknyelvi modul megtartására került sor: ének-zene, matematika, testnevelés, vizuális nevelés német, mint idegen nyelv tantárgyakból, nyári táborokat szerveztünk a környékbeli nemzetiségi iskolák tanulói számára. A Német Nemzetiségi Napok során lehetőség nyílt a résztvevők német nyelvi ismereteinek bővítésére, valamint a kulturális örökség ápolására is, kirándulások, színházlátogatás, közösségi munka is szerepeltek a programjaink között. Az anyaországi gyakorlóhelyeket és a 40 órás hospitálási lehetőséget a ludwigsburgi Pedagógiai Főiskola biztosította a hallgatóinknak.

A horvát szaknyelvi továbbképzés kiemelkedően fontos része a hazai és külföldi horvát iskolában és óvodában történő tapasztalatszerzés. Az óralátogatások célja a horvát nyelvi és szaknyelvi oktatás megfigyelése, a segédanyagok és az alkalmazási lehetőségek megismerése az általános iskolai oktatás és az óvodai nevelés során. A hospitálási lehetőséget különböző célcsoportnak (bácskai, baranyai, Vas megyei horvát nemzetiségi területen dolgozó pedagógusok és hallgatók) számára tesszük lehetővé.

A horvát szaknyelvi továbbképzés további kiemelkedően fontos része a módszertani ismeretek bővítése, így matematikával, természetismerettel, horvát nyelvvel és irodalommal foglalkozó továbbképzésekre került sor. Múzeum- és színházlátogatások alkalmával lehetőség adódik a horvát népcsoport tárgyi emlékei és kultúrája megismerésére.

2019-ben 27. alkalommal került megrendezésre főiskolánkon a Német Nemzetiségi Tanítók Nyári Akadémiája, és ezzel párhuzamosan 2. alkalommal a Horvát Nemzetiségi Tanítók és Óvodapedagógusok Nyári Akadémiája. A programkínálat nemcsak tanítóknak, hanem óvodapedagógusoknak is szól horvát és német módszertani oktatók részvételével.

Az utóbbi években erősödött a hallgatói és oktatói mobilitás, az Erasmus, DAAD, Stipendium Hungaricum programokkal. Jelentős lépéseket tettünk a nemzetköziesítés terén is. Gazdagodott a főiskola kapcsolati rendszere, hazai és nemzetközi szakmai, tudományos beágyazottsága, együttműködése különféle szakmai szervezetekkel. A főiskola számos kulturális és tudományos rendezvény, író-olvasó találkozó, szakmai napok, táborok, konferencia helyszíne, ezzel színes programot biztosít a hallgatóknak, a város pedagógusai és minden érdeklődő számára. Igyekszünk a jövő kihívásaira a jelen lehetőségeivel megfelelni, minden időben a felada-

tokat megtalálni, a munkánkat nagy szakmai hozzáértéssel és a folyamatos fejlődést szem előtt tartva végezni. Jelenleg a főiskola muzeális épületei felújítása tart. De megújulni nemcsak kívül kell. Az épületek felújítása mellett szükség van a szakmai megújulásra is, a társadalmi körülményekhez, igényekhez, feladatokhoz való rugalmas alkalmazkodásra. Ennek jegyében tervezzük a 2020-ban 150 éves intézmény soron következő 150 évét.

Felhasznált irodalom

- Borsodi István-Hadnagy János (szerk.,1970): *A Bajai Tanítóképző Intézet jubileumi emlékkönyve 1870-1970*. Kiadja a Bajai Tanítóképző Intézet igazgatósága, Baja.
- Donáth Péter (2018): *Kisemberek helytállása: tanítóképzés Baján a szerb megszállás alatt és nyomán 1918-1923*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Fátrai Klára (2014): *A tanítóképzés kezdete Baján*. In: Bajai Honpolgár, 2. (279.) sz.
- Fátrai Klára (2014): *55 éve felsőfokon*. In: Bajai Honpolgár, 3. (280.) sz.
- Fátrai Klára (2014): *Integráció a bajai főiskolák megtartásáért*. In: Bajai Honpolgár, 4. (281.) sz.
- Obádovics J. Gyula (2017): *Életem. Hiszek a végtelenben*. Scolar Kiadó, Budapest.
- Rácz-Fodor Sándor (2010): *Az állami tanítóképzéstől az Eötvös József Főiskoláig. A Bajai tanítóképzés története 1870-től 1996-ig*. (H. n.), 2010.